

Somalitaustaisten maahanmuuttajien kokemuksia Avaimet onnistumiseen- koulutuksesta

Matti Mikkonen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11/16

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Matti Mikkonen	Sivumäärä 38 ja 1 liitesivu
Työn nimi Somalitaustaisten maahanmuuttajien kokemuksia Avaimet onnistumiseen -koulutuksesta	
Ohjaava opettaja Juha Nikkilä	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Jyvälän Setlementti ry / Avaimet onnistumiseen -koulutus	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön aiheena on somalitaustaisten maahanmuuttajien kokemukset Avaimen onnistumiseen -koulutuksesta. Tavoitteena oli selvittää mitkä ovat miesten avaimet onnistumiseen -ryhmässä opiskelevien somalitaustaisten maahanmuuttajien tarpeet ja odotukset koulutukselta. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin miten koulutus on sopinut heille ja miten he kokevat hyötynsä koulutuksesta ja kuinka he ovat kokeneet kotoutuneensa Suomeen. Työn tilaaja on Jyvälän Setlementti ry:n järjestämä Avaimet onnistumiseen -koulutus.</p> <p>Opinnäytetyön aihe tuli omasta kiinnostuksesta monikulttuurisuutta kohtaan ja kokemuksista monikulttuurisesta työstä avaimet onnistumiseen koulutuksessa. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelu toteutettiin helmikuussa 2016 ja siihen osallistui viisi somalitaustaista miestä, iältään 19-25. Haastattelu nauhoitettiin ja aineisto litteoitiin jälkikäteen tekstimuotoon.</p> <p>Aineiston analyysissä merkittävimmiksi asioiksi nousivat haastateltavien odotukset kielitaidon ja suomalaisen kulttuurin oppimiseen ja siihen, että he saavat selkeän suunnan elämälleen. Suurimpia vaikeuksia heille kotoutumisessa tuottivat juuri kieli, kulttuuri ja erilainen ilmasto. Vastaajien kokemuksen mukaan suurin hyöty koulutuksesta on ollut heidän kielitaitonsa paraneminen. Tutkimuksen tulosten mukaan opiskelijat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä koulutukseen ja sen tarjoamaan apuun Suomeen kotoutumisessa.</p> <p>Tutkimus on merkittävä ammattialalle, koska monikulttuurisuus ja moninaisuus ovat merkittäviä osa-alueita yhteisöpedagogin ammattialalla. Työn tilaaja voi hyödyntää tutkimuksen tuloksia kehittääkseen Avaimet onnistumiseen -koulutusta vastaamaan vielä paremmin opiskelijoiden toiveita ja odotuksia.</p>	
Asiasanat Monikulttuurisuus, integraatio, kotoutuminen, maahanmuuttajat	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Matti Mikkonen	Number of Pages 38 and 1 attachment page
Title Experiences of Somali born immigrants concerning Avaimet onnistumiseen -education	
Supervisor Juha Nikkilä	
Subscriber and/or Mentor Jyväskylän Setlementti ry / Avaimet onnistumiseen -education	
<p>Abstract</p> <p>The subject of the thesis is the experiences of Somali born immigrants about Avaimet onnistumiseen-education. The goal was to examine what were the needs and expectations of Somali born immigrants concerning the education. Additionally, the study explored how education has fitted them, how they have benefitted from education and how they have acculturated to Finland. The subscriber of the thesis is Jyväskylän Setlementti ry and Avaimet onnistumiseen -education.</p> <p>The subject of the thesis came from my own interest about multiculturalism and from experience in working with Avaimet onnistumiseen -education, Study was conducted as a qualitative study and theme interview was used as a method to gather data. Interview was conducted in February 2016 and was attended by five students of Somali origins, aged between 19-25.</p> <p>The interview was recorded and transcribed to text. During data analysis the most significant factors were the student's expectations of learning language, culture and get clear direction in life. The main difficulties in integration were Finnish language and different culture and climate. Respondents believe that the greatest benefit from the education has been the improvement of their language skills. The results also show that respondents are generally satisfied with the education and assistance it has provided in integration to Finland.</p> <p>The study is significant to professional industry because multiculturalism and diversity are major elements of community educators professional field. The subscriber of the study can use the results to develop Avaimet onnistumiseen –education to meet the student's wishes and expectations even better.</p>	
Keywords Integration, multiculturalism, immigrants	

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	4
2 TILAAJAN ESITTELY	7
2.1 Jyvälän Setlementti ry	7
2.2 Avaimet onnistumiseen -koulutus	8
3 MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMINEN SUOMESSA	9
3.1 Monikulttuurisuus Suomessa ja Jyväskylässä	9
3.2 Maahanmuuttajien integraatio	10
3.3 Kotouttaminen ja kotoutuminen	11
3.4 Maahanmuuttajia koskevat lait ja säädökset	13
3.5 Somalitaustaiset maahanmuuttajat Suomessa	14
4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE	16
5 TUTKIMUKSEN METODISET LÄHTÖKOHDAT	17
5.1 Laadullinen tutkimus	17
5.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	17
5.3 Ryhmähaastattelu	18
5.4 Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat	19
5.5 Aineiston keruu	19
5.6 Tutkimuksen eettisyys	20
5.7 Tutkimuksen laatu ja luotettavuus.	21
5.8 Aineiston analyysi	22
6 VASTAAJIEN KOKEMUKSET AVAIMET ONNISTUMISEEN -KOULUTUKSESTA	24
7 HAASTATTELUAINEISTON ANALYSOINTI	29
8 POHDINTA	32
LÄHTEET	35
LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia Jyväskylässä Avaimet Onnistumiseen-koulutukseen osallistuvien somalitaustaisten nuorten miesten suhtautumista ja odotuksia koskien koulutustaan.

Tarkasteltavana on Jyväskylässä toteutettava nuorille maahanmuuttajille kohdistettu Avaimet onnistumiseen-koulutus. Koulutuksen järjestäjä ja työni tilaajana on Jyväskylässä toimiva Jyvälän Setlementti ry. Selvitän miten Avaimet onnistumiseen -koulutuksen toiminta ja tavoitteet ja kohderyhmän, nuorten somalitaustaisten maahanmuuttajien, tarpeet ja odotukset kohtaavat.

Aihe, maahanmuuttajakoulutusten tutkiminen, on ajankohtainen. Suomeen on tullut viime aikoina paljon lisää pakolaisia ja maahanmuuttajia. Viimeistään viime vuosi 2015 on havahduttanut kaikki suomalaiset maahan tuleviin ja asiasta keskustellaan päivittäin vilkkaasti eri foorumeilla. Kun tiedetään enemmän maahanmuuttajien tarpeista, toiveista ja odotuksista, voidaan helpottaa heidän integraatiotaan Suomeen ja näin he voivat nopeammin asettua uuteen maahan ja kulttuuriin. Onnistuneesti Suomeen sopeutuneet ja kotoutuneet ulkomaalaistaustaiset tulokkaat ovat suuri voimavara ja mahdollisuus yhteiskunnalle.

Motiivini valita tämä aihe liittyi myös henkilökohtaiseen kiinnostukseen. Aiemman liikunnanohjaajan AMK-tutkintoni suoritin englanninkielisellä linjalla, jolloin sain ulkomaalaisia opiskelijakavereita. Tutustuin heihin ja sain kuvaa, millaista on tulla ja sopeutua eri kieli- ja kulttuuritaustoista suomalaiseen arkeen. Olen myös huomannut, että matkustaminen ulkomailla ja ulkomaalaisiin tutustuminen on oman kehittymisen kannalta rikastavaa. Vieras ja erilainen ei pelota niin paljon vaan aiheuttaa uteliaisuutta.

Yhteisöpedagogiopiskelijana myös ryhmän muotoutuminen ja työskentely yhdessä kiinnostaa minua. Miten ryhmässä päästään toimivaan vuorovaikutukseen ja samalla hyviin tuloksiin? Miten koulutukseen sitoudutaan? Miten vertaistukea hyödynnetään? Olen ollut mukana Avaimet Onnistumiseen-koulutuksessa ohjaamassa liikuntaa miesten ryhmälle noin vuoden ajan. Itse ajattelen, että esimerkiksi liikunnallisuuteen ja toiminnallisiin taitoihin liittyvät menetelmät, joita Avaimet onnistumiseen -koulutuksessakin käytetään, ovat oivallisia toimintatapoja kotouttamisessa ja kielen sekä kulttuurin opettamisessa.

Avaimet onnistumiseen -koulutuksessa on omat ryhmät naisille, miehille ja äideille. Otan tutkimuskohteeksi näistä miesten ryhmän (Miesten avaimet) somalitaustaiset opiskelijat, joita on viisi. Koulutuksen pääprioriteetti on tarjota koulutusta nuorille maahanmuuttajille, joilla ei ole aikaisempaa koulutusta. Somaliasta saapuneet maahanmuuttajat ovat yleensä kouluttamattomia tai heillä on vain vähän koulutusta (Pohjanpää, Paananen & Nieminen 2002).

Avaimet onnistumiseen -koulutuksesta on tehty tutkimuksia, naisten ryhmistä, äitien ryhmästä ja miesten ryhmästä. Esimerkiksi Johanna Luukkonen (2012, 82) on tutkinut koulutuksen voimaannuttavia vaikutuksia naisryhmään. Tutkimuksessa tuli ilmi, että koulutus on ollut voimaannuttava ja että varsinkin koulutuksen kontekstilla on suuri vaikutus voimaantumiseen. Tutkimuksessa kohderyhmän suurimmat välitavoitteet olivat suomen kielen oppiminen ja työn löytäminen. Tätä kautta he voivat päästä päätavoitteeseensa, joka on itsenäistyminen. Miesten Avaimet Onnistumiseen -ryhmä on alkanut myöhemmin kuin muut ryhmät, joten sen takia miesten ryhmästä on vähemmän tutkimuksia kuin naisten ja äitien ryhmästä.

Opinnäytetyöni tulosten pohjalta Avaimet onnistumiseen -koulutuksen järjestäjät voivat saada palautetta koulutuksen toimivuudesta ja mahdollisesti edelleen kehittää sitä. Keskittymällä tässä tutkimuksessa kouluttamattomiin maahanmuuttajiin ja heidän toiveisiinsa koulutusta voidaan jatkossa räätälöidä vielä paremmin vastaamaan koulutuksen ensisijaista kohderyhmää, joka on nuoret kouluttamattomat maahanmuuttajat. Avaimet onnistumiseen -koulutuksen tavoite on nuorten maahanmuuttajien kotoutumisen ja työelämävalmiuksien edistäminen.

Työelämän kannalta maahantuloa ja tulijoiden kotouttamista ja kotoutumista on tarpeen tutkia. Suomen väestö ikääntyy nopeasti ja työelämä kaipaa uusia työntekijöitä. Asiallinen tieto ja tutkimus, joka auttaa järjestämään tarvittavaa alkutukea ja tulokoulutusta, on hyödyllistä. Joillakin työelämän alueilla on pulaa jo työvoimasta, toisaalta tällä hetkellä on myös työttömyyttä ja siitä ollaan huolissaan.

2 TILAAJAN ESITTELY

Opinnäytetyön tilaaja on Jyvälän Setlementti ry ja sen järjestämä Avaimet onnistumiseen -koulutus Jyväskylässä. Olen itse tutustunut koulutuksen toimintaan toimiessani miesten ryhmän liikunnanohjaajana noin vuoden ajan vuosina 2015-2016.

2.1 Jyvälän Setlementti ry

Jyvälän Setlementti ry on setlementtiperustansa tunnustava kansalaisjärjestö Jyväskylässä. Jyvälän tehtävä on tuottaa tarpeen mukaisia setlementtipalveluja. Keskeiset toimialat ovat lapsi- ja nuorisotyö sekä opintotoiminta. Muita setlementtitoimialoja, joissa on toimintaa ovat muun muassa kriisityö, kansalaistoiminta, vanhustyö ja monikulttuurinen työ. (Jyvälän Setlementti 2016) Toiminnan tavoitteena on tukea ihmisen kasvua, sosiaalista ja yhteiskunnallista toimintaa sekä edistää vuorovaikutusta ihmisten välillä. Yhdistykselle tärkeitä arvoja ovat ihmisyyys ja yhteisöllisyys, joka ohjaisi ihmistä henkiseen kasvuun, elämän hallintaan ja eettisyyteen. Tulevaisuuden suuntana on ylisukupolvinen setlementtityö. (Suomen setlementtiliitto 2016)

Jyvälän Setlementti ry on osa Setlementtiliittoa, johon kuuluu 40 paikallista setlementtiä ympäri Suomen. Setlementtiliiton toiminta ei tavoittele voittoa ja se on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumatonta. Setlementtityön tavoitteita ovat moniarvoisuuden, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Näiden tavoitteiden pohjalla on luottamus ihmisiin, yksilön kunnioitus ja moninaisuuden arvostaminen. (Suomen setlementtiliitto 2016)

Jyvälän kansalaisopisto tarjoaa monipuolista opetusta kehon ja mielen hyvinvoinnista tietoja ja taitoja parantaviin kursseihin. Kansalaisopistolta on myös mahdollista tilata opetusta yksittäisistä kursseista aina räätälöityihin kokonaisuuksiin esimerkiksi työhyvinvointipäivän ohjelmaksi. (Suomen setlementtiliitto 2016) Myös koululaisille järjestetään ohjattua ja valvottua iltapäivätoimintaa sekä erityisesti peruskouluikäisille tarkoitettua harrastus- ja leiritoimintaa sekä erilaisia tapahtumia. Kaikenikäiset voivat osallistua Jyvälän toimintaan vapaaehtoistyö kautta. Jyvälän kansalaistoiminta tukee ak-

tiivista kansalaisuutta ja uusi settlementitalo on kohtaamispaikka kaikille lähialueen asukkaille. (Settlementiliitto 2016)

2.2 Avaimet onnistumiseen -koulutus

Avaimet onnistumiseen -koulutus tarjoaa pääsääntöisesti 17-29 -vuotiaille maahanmuuttajille mahdollisuuksia oppia suomen kieltä sekä saada tukea ja apua opiskeluun tai työllistymiseen. Koulutuksessa on omat ryhmät miehille, naisille ja äideille lapsineen. Ryhmissä paneudutaan arjen hallintaan, suomen kieleen, tulevaisuuden suunnitteluun sekä ympäristön ja kulttuurin tuntemukseen. Koulutuksen aikana kokeillaan ja kehitetään monia erilaisia taitoja kuten liikuntaa, musiikkia, kädentaitoja sekä ruoanlaittotaitoa. Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisyys, voimautuminen ja osallisuus ovat tärkeitä menetelmiä. Koulutus kestää 12-14 viikkoa. Opetushallitus on vuodesta 2012 alkaen myöntänyt vuodeksi kerrallaan vapaan sivistystyön opintosetiä liavustuksen nuorisotakuurahoituksella peruskoulun suorittaneiden alle 30-vuotiaiden maahanmuuttajien opiskelunvalmiuksien ja kielitaidon edistämiseen. (Jyväskylän Settlementti ry 2016) Väestöliiton tutkimuksen mukaan (2006) koulutukseen suunnatuista projekteista vähimmälle huomiolle on jäänyt vähäisen koulutuksen omaavien ja luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien tukeminen. Tämänkin takia Avaimet onnistumiseen -koulutus on tärkeä, koska sen ensisijainen kohderyhmä ovat juuri nämä vähän koulutetut maahanmuuttajat. Ilman tukea he ovat suurimmassa vaarassa ajautua sivuraiteelle elämässään.

3 MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMINEN SUOMESSA

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä ja tuon esille monikulttuurisuuteen liittyvää taustatietoa. Luvussa paneudutaan monikulttuurisuuden kenttään Suomessa ja Jyväskylässä, maahanmuuttajien integraatioon Suomessa ja erityisesti somalitaustaisten maahanmuuttajien historiaan ja asemaan Suomessa.

3.1 Monikulttuurisuus Suomessa ja Jyväskylässä

Ulkomaalaisten määrä miltei tuplaantui 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana, vuonna 2012 heitä oli miltei 200 000. Määrän uskotaan kasvavan vuoteen 2020 mennessä 330 000 henkeen ja vuoteen 2030 mennessä 500 000 henkeen. Nyt 5,5 % Suomen väestöstä on vieraskielistä, ulkomaalaista syntyperää. Heistä noin viidesosa on pakolaisia. Ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on nyt suurin piirtein sama kuin suurimman vähemmistömme, suomenruotsalaisten. Tämän päivän Helsingissä puhutaan noin 150 eri kieltä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.) Monikulttuuristuminen tarkoittaa muutosta, jossa monet erilaiset kulttuurit elävät yhdessä samassa yhteiskunnassa. (Polkka 2014)

Suomessa Maahanmuuttajien integraatio on tähän mennessä sujunut kansainvälisesti vertailtuna hyvin. On pystytty ottamaan oppia niiden maiden kokemuksista, joissa työtä maahanmuuttajien parissa on tehty pitempään. Koska maahanmuutto on suhteellisen uusi asia, integroitumista edistävillä asenteilla ja toimilla voidaan vaikuttaa siihen, millainen tulevaisuus Suomen maahanmuuttajataustaisella väestöllä on. (Mannila & Kuitunen 2015, 19)

Viimeisten vuosien aikana olemme todistaneet turvapaikanhakijoiden tuloa Eurooppaan ja Suomeenkin, puhutaan yllättävästä ja jopa hallitsemattomasta maahanmuutosta. Tämä uusi ilmiö, turvapaikanhakijat Irakin ja Syyrian suunnasta, on aiheuttanut keskustelua niin Suomessa kuin koko Euroopassa. Tilannetta pidetään jopa kestävämmänä ja asiaa koetetaan ratkaista sekä kansallisesti että laajemmin EU:n ja koko Euroopan piirissä.

1990-luvulle asti maahanmuutto perustui pääasiallisesti humanitaarisiin syihin. Nykyisin Suomeen muutetaan yhä enemmän perhesiteen, työn tai opiskelun takia. Vuonna 2013 oleskelulupia myönnettiin perhesiteen perusteella 32%, opiskelun perusteella 27% ja työnteon perusteella 25%. Humanitaariset syyt tulevat nyt uudelleen akuuteiksi turvapaikan hakijoiden tilanteessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö. Kotouttaminen.fi 2.3.2016)

Jyväskylän kaupungin tuorein monikulttuurisuus- ja kotouttamisohjelma on vuodelta 2013. Tällä hetkellä Jyväskylässä asuu hieman yli 4000 ulkomaalaista, noin 3 % kaupungin väestöstä. Selkeästi suurin ryhmä ovat Venäjältä muuttaneet. Seuraavaksi eniten on tultu Virosta, Kongosta ja Kiinasta. Yleisimmät Jyväskylän alueella puhutut vieraat kielet ovat venäjä, persia, englanti ja viro. Kiintiöpakolaisia otetaan 50 vuodessa. Inkerinsuomalaisia paluumuuttajia on viime vuosina asettunut Jyväskylään noin 20-30 vuodessa. Vuoden 2015 aikana Jyväskylään on tullut 550 turvapaikanhakijaa, joita varten on kolme vastaanottokeskusta. Valtaosa turvapaikanhakijoista on aikuisia miehiä, mutta joukossa on paljon myös lapsiperheitä. Pääosa turvapaikanhakijoista tulee Irakista ja Afganistanista. (Jyväskylän kaupunki 2016)

3.2 Maahanmuuttajien integraatio

Integraatiolla tarkoitetaan prosessia, jossa maahanmuuttaja tulee osaksi uutta yhteiskuntaa ja elinympäristöä (Väänänen 2009.) Akkulturaation käsitteessä painotetaan yhteiskuntaan osallistumisen lisäksi myös oman kulttuurin säilymistä uudessa ympäristössä. On kyse kaksisuuntaisesta prosessista maahan muuttaneiden ja suomalaisen yhteiskunnan välillä. Prosessi edellyttää sekä vähemmistön että valtaväestön sopeutumista ja oppimista. (Liebkind 2000)

John Berryn (2005) mukaan integraatiolla tarkoitetaan sitä, että henkilö kokee kuuluvansa etniseen vähemmistöryhmään, mutta toimii kuitenkin muiden etnisten ryhmien, kuten valtaväestön kanssa. Suomen kotoutuminen-termi on kuitenkin hankala, koska sille ei ole maahanmuuttajatutkimuksen näkökulmasta selkeitä ja yksiselitteistä määritelmää. Monet tutkijat ovat luopuneet määrittely-yrityksistä ja kehittävät oman työmääritelmänsä. (Hautaniemi 2001, 38)

Yksi tärkeä integraation ja akkulturaation elementti on valtaväestön suhtautuminen erilaisuutta kohtaan. Maan vallitseva sosiaalinen ja poliittinen ilmapiiri vaikuttaa siihen, millaista monikulttuurisuuspolitiikkaa harjoitetaan ja kuinka maahanmuuttajat kotoutuvat. (Liebkind 2000) Kantaväestön omakohtaiset myönteiset kokemukset kohtaamisista edistäisivät valtaväestön halukkuutta luoda suhteita vähemmistöihin. Kuitenkin erityisesti monilla vanhempaan sukupolveen kuuluvilla ei ole näitä kohtaamisia eri kulttuuritaustaisten henkilöiden kanssa. Esteenä sosiaaliselle integraatiolle voivat olla kielelliset haasteet, koska suhde ei pääse kehittymään syvemmälle tasolle yhteisen kielen puuttumisen takia. (Holmsted 2014, 18)

Integraatioon positiivisesti vaikuttavina seikkoina pidetään esimerkiksi maahanmuuttajan kielitaidon hankkimista, viihtymistä kohdemaassa, kokemusta turvallisuuden tunteesta, kahdensuuntaista integraatiota, osallistumista ja aktiivisuutta vapaa-aikana sekä koulutukseen tai työhön pääsyä. (Sisäasianministeriö 2009). Myös Forsanderin & Eklundin (2001) mukaan työ on Suomessa keskeinen yhteiskuntaan integroiva tekijä. Tämän takia maahanmuuttajien työllistyminen on kielitaidon ja vuorovaikutuksen lisäksi keskeinen kysymys integraation kannalta. Kotoutuminen työn kautta on noussut viime vuosina keskeiseksi kysymykseksi tutkimuksissa ja viranomaiskannoissa.

Suomen maahanmuuttoa koskevissa normeissa onnistuneen integroitumisen ajaksi on usein määriteltä 3 vuotta. Integroituminen on kuitenkin aina subjektiivinen kokemus ja se voi viedä paljon pidemmänkin aikaa, varsinkin jos maahanmuuttaja ei saa työ- tai opiskelupaikkaa tai se ei täytä hänen odotuksiaan. (Pietilä 2013, 42-43)

3.3 Kotouttaminen ja kotoutuminen

Työ- ja elinkeinoministeriön nettisivuilla kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoite on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitoon. Kotoutuessaan maahanmuuttaja sopeutuu suomalaiseen yhteiskuntaan ja omaksuu uusia tietoja, taitoja ja toimintoja, jotka auttavat häntä osallistumaan uuden kotimaan elämänmenoon. Perusasioita ovat kielitaito, sopeutuminen ja työllistyminen. Toiset kotoutuvat helposti,

toiset tarvitsevat enemmän aikaa ja tukipalveluita eli kotouttamistoimia. Suomen tai ruotsin kielen taito on kotoutumisen tärkeä edellytys. Kotouttaminen on kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. Kotoutumista voidaan edistää parhaiten ottamalla huomioon maahanmuuttajan perheen kokonaistilanne ja perheenjäsenten yksilölliset tilanteet. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016).

Maahanmuuton lisääntyminen tarkoittaa, että suomalaista yhteiskunta värittää yhä suuremmassa määrin monikulttuurisuus, monikielisyys sekä tapojen ja arvojen monimuotoisuus. Kotoutuminen on kahdensuuntainen prosessi, joka vaatii sitoutumista maahanmuuttajien lisäksi vastaanottavalta yhteiskunnalta. Jokaisen maahanmuuttajan kotoutumiseen tulee panostaa. Esimerkiksi maahantuloperusteella ei ole vaikutusta kotouttamista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin, vaan ne kuuluvat kaikille. Sen lisäksi, että maahanmuuttajalla on oikeus saada palveluita, jotka edistävät hänen tietämystään suomalaisesta kulttuurista, tulee maahanmuuttajalla olla myös mahdollisuus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Erityisesti on tärkeää, että maahanmuuttajalapsen ja -nuoret voivat ylläpitää omaa äidinkieltä ja kulttuuria, sillä se vahvistaa omaa identiteettiä sekä mahdollisuutta kasvaa kahden kulttuurin jäseneksi. Yhteiskunta säilyy turvallisena ja vakaana elinympäristönä kaikille, kun yhteiskunta tarjoaa uusille tulijoille hyvän alun elämän rakentamiseen Suomessa. Edellytyksenä tälle on, että eri ryhmien välillä on hyvät suhteet ja toimiva vuorovaikutus. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016)

Pietilä viittaa omaan tutkimukseensa (2010), jossa hän tutki Suomeen vapaaehtoisesti tulleiden maahanmuuttajien kotiutumista ja motivaation voimakkuutta prosessin aikana. Suomeen tulon syy ja suunnitellun oleskelun pituus vaikuttavat vahvasti siihen, kuinka paljon maahanmuuttajat opiskelevat suomen kieltä tai kulttuuria. Kotiutumismotivaatiota heikentäviä seikkoja olivat muun muassa kielitaito-ongelmat, tunne ulkopuolisuudesta, ilmasto, yksinolo kotona ja työpaikan puuttuminen. Huono kielitaito varsinkin oleskelun alkuvaiheessa oli tutkimuksen mukaan yksi suurimmista esteistä kulttuuriin sopeutumisessa.

Pietilän (2010) tutkimuksessa motivaatiota lisääviä seikkoja olivat kielitaidon karttuminen, oman lapsen syntyminen, omat ystävät ja harrastukset ja erityisesti työpaikan

saaminen. Etenkin ne maahanmuuttajat, joilla oli sosiaalinen verkosto suomalaisiin, pystyivät ymmärtämään suomalaisen kulttuurin merkityksiä hyvin. Tutkimuksessa esiin tullut toinen merkittävä motivaatioon vaikuttava seikka oli vuorovaikutuksen määrä kantaväestön kanssa. Kulttuurienvälisissä viestintätilanteissa onnistuminen vaikutti positiivisesti kotoutumisprosessiin. Viestintäkokemukset, jotka olivat negatiivisia, vaikuttivat kielteisesti kotoutumismotivaatioon.

3.4 Maahanmuuttajia koskevat lait ja säädökset

Kotoutumisen edistämiseen tehty lainsäädäntö pohjautuu Suomen hallituksen linjamaan tavoitteisiin, EU:n lainsäädäntöön sekä Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin. Kotouttamislaki tukee ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuuksia toimia aktiivisesti suomalaisessa yhteiskunnassa. Lain mukaan maahanmuuttajalle tulee tarjota toimenpiteitä ja palveluita, jotka edistävät ja tukevat kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Näitä palveluja ovat muun muassa suomen tai ruotsin kielen opetus ja tiedon tarjoaminen yhteiskunnasta, kulttuurista sekä työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksista. Tavoite on, että maahanmuuttajilla on oikeuksien ja velvollisuuksien osalta tasavertainen asema muun väestön kanssa. Lisäksi lain tavoitteena on edistää tasa-arvoa ja edistää myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Kotoutumislaki sovelletaan henkilöihin, joilla on oleskelulupa Suomessa, joilla on rekisteröity oleskeluoikeus tai joille on myönnetty oleskelukortti ulkomaalaislain mukaisesti. Myös EU:n ja Pohjoismaiden kansalaiset sekä heidän perheenjäsenensä kuuluvat lain soveltamisalaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016)

Ensimmäisenä päivänä syyskuuta 2011 voimaan tuli laki kotoutumisen edistämisestä. Lain tavoite on vastata viime vuosina kasvaneeseen monimuotoisuuteen tukemalla maahanmuuttajien osallisuutta yhteiskunnassa. Laissa panostetaan erityisesti maahanmuuton alkun. Alkuvaiheessa pyritään tiedottamaan, ohjaamaan ja neuvomaan maahan muuttaneita järjestelmällisesti ja tehokkaasti. Kun maahanmuuttaja saapuu Suomeen, hänelle tehdään alkukartoitus, jossa selvitetään kielitaitoa, koulutus- ja työhistoriaa sekä elämäntilannetta. Näiden perusteella maahanmuuttajalle suunnitellaan kotoutumistoimenpiteistä ja palveluista selkeä kokonaisuus yksilöllisen tarpeen ja perhetilanteen mukaan. (Työ ja elinkeinoministeriö 2016)

Kotouttamisen sijasta laissa puhutaan kotoutumisesta. Laissa korostetaan maahanmuuttajien omaa roolia kotoutumisessa. Kotoutuminen ei tapahdu hetkessä vaan se on pitkäkestoinen ja jatkuva prosessi. Kotoutumistoimenpiteiden lisäksi varsinainen kotoutuminen tapahtuu tavallisessa arjessa ja arkipäivän tilanteissa, vuorovaikutuksessa suomalaisen yhteiskunnan kanssa. Kotoutumislaisissa painotetaan erityisesti perheiden, lasten ja nuorten kotoutumista. Perheen merkitys on kotoutumisessa keskeinen ja se luo tärkeän lähiverkoston maahanmuuttajalle. (Työ ja elinkeinoministeriö 2016)

Ulkomaalaislaki toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasi-oissa. Lisäksi lain tavoitteena on edistää hallittua maahanmuuttoa sekä antaa kansainvälistä suojelua ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen. Ulkomaalaislakia sovelletaan ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa. Kotoutumislain soveltamisen kannalta tärkeitä ulkomaalaislain säädöksiä ovat oleskelulupiin liittyvät lainkohdat. Kotouttaminen on osa viranomaisten työtä valtiolla ja kunnissa. Tavoitteena on, että Suomeen muuttanut henkilö tuntee oikeutensa ja velvollisuutensa ja tuntee olevansa suomalaisen yhteiskunnan tervetullut jäsen. Kotouttamista ohjaa laki kotoutumisen edistämisestä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016)

3.5 Somalitaustaiset maahanmuuttajat Suomessa

Somalit ovat ensimmäinen suuri turvapaikanhakijoiden ryhmä Suomessa. Ensimmäiset ryhmät somaleita saapui Suomeen vuonna 1990. Huolimatta somalien pienestä lukumäärästä suhteessa ulkomaalaisten kokonaismäärään, on heistä tullut mielikuvissa selvästi muista maahanmuuttajista erottuva oma kategoriansa, johon liitetään kaikkea uhkaavaa, jota moninaisuus kantaväestössä saattaa herättää. Työttömyysluvat, rikokset ja nuorisojengit ovat olleet uutisissa. Mielikuvissa somalialaiset muodostavat myös homogeenisen ryhmän, vaikka tosiasiallisesti kyse on etnisestä ryhmästä, jossa on erittäin laaja sisäinen variaatio. (Forsander & Ekholm 2001, 138)

Laajan perheen ja kollektiivisten kulttuurin lisäksi Islamin uskolla on suuri merkitys somalien päivittäisessä elämässä. Somalien kulttuurissa on taipumus käyttää mieluummin puhuttua kuin kirjoitettua informaatiota ja esimerkiksi lukutaidottomuus saat-

taa vaikeuttaa somalien ja valtayhteisön välistä tiedon kulkua. Suomessakin asuvat somalit saattavat seurata enemmän mitä heidän ystävänsä tekevät eivätkä hae informaatiota lehdistä tai internetistä. (Forsander & Ekholm 2001, 139-141)

Vuoden 2008 lopussa Somalian kansalaisten työttömyysaste Suomessa oli 55,2 % ja työllisyysaste 21,7 %. (Tilastokeskus 2008) Vaikka työttömyysaste onkin laskenut, se on silti korkea verrattuna moniin muihin maahanmuuttajaryhmiin. Tämä johtuu siitä, että somalien aiempi työkokemus ja koulutus on ollut vaikeasti hyödynnettävissä Suomessa. Lisäksi monilla on koulutustaustaa hyvin vähän tai ei ollenkaan. Nuoremalla sukupolvella tämän ennustetaan muuttuvan nopeasti suomalaisen koululaitoksen vaikutuksesta. Monien somalien toiveet ja odotukset liittyvät koulutukseen, koska Somaliassa mahdollisuudet ovat rajalliset. Onkin ilmeistä, että ne somalit jotka jo Somaliassa olivat koulutuksen ja asuinseutunsa suhteen marginalisoituneet ovat suurimmassa vaarassa marginalisoitua myös Suomessa (Forsander & Ekholm 2001, 141-144).

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Avaimet Onnistumiseen -koulutukseen osallistuvien somalitaustaisten opiskelijoiden toiveita ja odotuksia koulutukseen liittyen. Tutkimuksen kolme tutkimuskysymystä ovat:

- 1) Mitkä ovat Miesten avaimet onnistumiseen -ryhmässä opiskelevien somalitaustaisten maahanmuuttajien tarpeet ja odotukset koulutukselta?
- 2) Miten he kokevat koulutuksen sopineen heille ja miten he ovat hyötäneet koulutuksesta?
- 3) Miten he ovat kokeneet kotoutumisen Suomeen?

Näiden kolmen kysymyksen pohjalta muodostettiin pohja teemahaastattelulle (liite 1), jossa käytiin läpi vastaajien kokemuksia ja ajatuksia kyseisistä aiheista. Tutkimuskysymykset kehitettiin yhteistyössä Avaimet onnistumiseen -koulutuksen kanssa niin, että tutkimus palvelisi mahdollisimman hyvin koulutuksen toimintaa ja tarpeita. Tavoitteena on, että tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää Avaimet onnistumiseen -koulutuksen kehittämisessä.

5 TUTKIMUKSEN METODISET LÄHTÖKOHDAT

Tässä kappaleessa käydään läpi tutkimuksessa käytettäviä menetelmiä ja perustellaan miksi juuri näihin menetelmiin on päädytty.

5.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen haastattelun, joka kuuluu laadullisiin menetelmiin. Metsämuurosen (2008,208) mukaan laadullinen tutkimusote on paras, kun ”ollaan kiinnostuneita tietyissä tapahtumissa mukana olleiden yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista”. Tässä tutkimuksessa ollaan nimenomaan kiinnostuneita tietyistä ryhmästä ihmisiä, jotka ovat olleet mukana Avaimet onnistumiseen- koulutuksessa.

Laadullista tutkimusta pidetään vapaamuotoisempänä ja syvällisempänä tutkimusmenetelmänä kuin kvantitatiivista tutkimusta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat pääosassa induktiivinen päättely sekä teoreettiset yleistykset, joita aineistosta tehdään. Kvalitatiivisen tutkimuksen heikkouksia on se, että se voidaan nähdä pelkkänä tapaustutkimusaineistona, joka ei mahdollista yleistysten tekemistä käytettyjen tutkimusyksiköiden ulkopuolella. Kvalitatiivinen tutkimus on myös usein epäsystemaattinen ja eri tutkimusvaiheet ovat järjestymättömiä. (Räsänen jne. 2004, 86-87) Metsämuurosen (2006,202) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa on myös suurempi vaara tehdä virhepäätelmiä, koska tutkimusprosessi on pitkälti tutkijan omaan intuitioon ja tulkintaan perustuvaa. Laadullinen tutkimus voi kuitenkin antaa uutta, ainutkertaista tietoa, joka saattaa antaa uusia näkökulmia ja ideoita toteuttaa koulutusprojektiä käytännössä.

5.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Haastattelun avulla on mahdollista saada syvällistä tietoa ja se mahdollistaa vastausten täsmentävien ja lisäkysymysten esittämisen. Laadullisen haastattelun tarkoituksena on löytää uusia näkemyksiä ja havaintoja jo tutkitun tiedon lisäksi (Ruusuvuori,

Nikander & Hyvärinen 2010, 16.). Haastattelu on erityisen hyvä keino hankkia aineistoa, kun halutaan tulkita kysymyksiä ja täsmentää vastauksi (Hirsijärvi & Hurme 1985, 15.) Myös, jos haastateltava ryhmä edustaa alhaista koulutustasoa, on haastattelu parempi keino kuin esimerkiksi lomake, koska ryhmän edustajilla voi olla vaikeuksia kyselylomakkeen täyttämässä (Hirsijärvi & Hurme 2000, 36.) Laadullisessa tutkimuksessa haastattelu on pitkälti avointen kysymysten esittämistä valitulle ryhmälle, joten vastauksia on helppo tarkentaa lisäkysymyksin tai johdatella apukysymyksin, jos vastaaja ei ymmärrä tai näyttä siltä, että ymmärtää väärin. (Metsämuuronen 2008, 208).

Tutkimus on fenomenograafinen tutkimus, jossa tarkastellaan sitä, miten maailma ilmenee ja rakentuu ihmisten tietoisuudessa (Metsämuuronen 2006, 228.) Haastattelussa on myös omat haasteensa. Vastauksissa voi olla epäkuranttia, tutkielman kannalta epäolennaista, ylimääräistä asiaa. Tätä voi ehkäistä huolellisesti suunnitelluilla, selkeillä, ymmärrettävillä kysymyksillä. Lähes jokaisessa haastattelussa on eroavaisuuksia ja haastateltavan oma positio vaikuttaa haastattelun kulkuun.

Tässä tutkimuksessa haastattelu tehtiin puolistrukturoituna eli teemahaastatteluna (liite 1). Haastatteluun on ennalta valittu teemat, mutta tarkasti määriteltyä kysymysten muotoa tai esittämisjärjestystä ei ole. Teemahaastattelu sopii hyvin käytettäväksi, kun halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita kuten arvostuksia, ihanteita ja perusteluja. Lisäksi, kun tutkitaan intiimejä ja emotionaalisia asioita tai halutaan tulkita kysymyksiä ja täsmentää vastauksia, haastattelu on hyvä keino saada tietoa. (Hirsijärvi & Hurme 1985, 15-36)

5.3 Ryhmähaastattelu

Tutkimusaineisto kerättiin ryhmähaastattelulla. Ryhmähaastattelun etuja ovat muun muassa sen joustavuus ja, että sillä saadaan nopeasti tietoa samanaikaisesti usealta vastaajalta. Ryhmässä vastaajat voivat kokea olonsa turvallisemmaksi ja varmemmaksi. Ryhmässä vastaajilla on myös mahdollisuus jatkaa tai kehittää toisen vastaajan ajatusta. Näin ollen esille tulee asioita ja ajatuksia, jotka jäisivät yksilöhaastattelussa sanomatta. (Pötsönen & Välimaa 1998, 3–4.) Suurimpana ongelmana ryhmä-

haastattelussa on keskustelujen purkaminen ja tallenteiden analysoiminen. Tutkijan on joskus vaikea päätellä, kenen osallistujan ääni on kyseessä. Ryhmähaastattelua tehdessä haastattelijan vastuulla on, että keskustelu pysyy valituissa teemoissa ja että kaikki haastateltavat saavat mahdollisuuden osallistua keskusteluun. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 63) Ryhmähaastatteluisissa täytyy kiinnittää huomiota haastattelusisällön lisäksi vuorovaikutukseen, puhe- ja esitystapojen vaihteluun ja siihen kuinka käsitykset muodostuvat (Heikkilä 2008).

5.4 Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat

Tutkimuksen kohteena ovat Avaimet onnistumiseen -koulutukseen osallistuvat somalitaustaiset miehet. Tämä kohderyhmä valittiin, koska Avaimet onnistumiseen -koulutuksen ensisijainen kohderyhmä ovat nuoret, joilla on vähän tai ei ollenkaan aikaisempaa koulutusta. Kaikilla viidellä tutkimukseen osallistuneella opiskelijalla oli vähäinen koulutustausta Somaliasta. Tutkimukseen osallistui viisi miestä, iältään 19-25 vuotta. Lyhimmän aikaa Suomessa asunut on ollut täällä 9 kuukautta. Pisimpään Suomessa asunut on ollut täällä noin 2 vuotta. Kaikki osallistujat kertoivat, että heidän tavoitteensa on jäädä Suomeen pitkäksi aikaa ja tehdä töitä täällä. Osallistujien kielitaito on vaihtelevaa. Kolme heistä ymmärtää ja pystyy puhumaan hieman Suomea. Tutkimuksessa ei kysytty heidän koulutustaastaan, siviilisäätyä tai syitä muuttaa pois Somaliasta, koska ne saatetaan kokea arkaluontoisena ja nämä tiedot eivät olleet oleellisia tutkimuksen kannalta.

5.5 Aineiston keruu

Yhteys haastateltaviin saatiin Avaimet Onnistumiseen -koulutuksen kautta. Kaikki viisi kohderyhmään kuulunutta miestä olivat valmiita ja kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen. Ryhmähaastattelu toteutettiin huhtikuun alussa 2016. Paikaksi valikoitui Jyvälän Settlementti ry:n tilat. Haastattelun ajankohta oli haastateltavien koulupäivän jälkeen ja se kesti noin tunnin ajan. Haastattelukielenä käytettiin pääasiassa suomea. Haastattelutilanteessa oli mukana myös tulkki, jotta haastateltavien on helpompaa kertoa asioita omalla äidinkielellään. Haastattelutilanne nauhoitettiin litteroimisen helpottamiseksi.

Haastattelussa minulla oli mukana teemahaastattelurunko (liite 1), jossa oli merkitty haastattelun pääteemat. Haastattelutilanne oli rento ja positiivinen. Haastattelun tekoa helpotti se, että olen jo tutustunut heihin ohjaajan roolissa kahden kuukauden ajan.

Haastateltavat eivät kuitenkaan olleet kovin puheliaita ja haastattelutilanteesta ei syntynyt kovin vuorovaikutteista ja keskustelevaa ilmapiiriä. Moniin kysymyksiin vastaukset olivat lyhytsanaisia, mutta lisäkysymyksillä ja tarkennuksilla heiltä sai syvällisempiä vastauksia. Myös tulkin käyttäminen helpotti paljon haastattelun kulkua, koska monilla haastatteluun osallistuneista henkilöistä oli vaikeuksia ilmaista itseään suomeksi.

Haastattelua tehdessä on huomioitava, että haastateltavan oma positio vaikuttaa haastattelun kulkuun. Tätä haastattelua tehtäessä sijoitun eri kulttuurilliseen taustaan verrattuna haastateltaviin. Myös ohjaajan roolini saattaa vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä haastattelun aikana. Rastaksen (2005,87-95) mukaan esimerkiksi iällä, sukupuolella ja sijoittumisella eri etnisiin ryhmiin voi olla vaikutusta haastattelun kulkuun ja tutkimuksen tuloksiin. Kulttuuritaustakin saattaa vaikuttaa, haastateltavat ovat eri kulttuureista kuin haastattelija ja asiat ehkä ymmärretään tai niihin suhtaudutaan eri tavoin.

5.6 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja ennen haastattelun suorittamista haastateltaville kerrottiin tutkimuksen tavoitteista ja eettisistä seikoista. Heille myös painotettiin, että heidän nimensä eivät tule esiin tutkimuksessa, ja että tutkimusaineistoa käsitellään eettisesti pelkästään tässä tutkimuksessa. Ennen haastattelun alkua vastaajille vielä painotettiin, että kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista ja kerrattiin tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset.

Tutkijan täytyy suhtautua tutkittaviin henkilöihin kunnioittavasti ja tutkittavien anonymiteetti on säilytettävä tutkimusta tehdessä. Yksi tärkeimmistä eettisistä kysymyksistä tutkimusta tehdessä on se, että tutkittavien anonymiteetti täytyy säilyä. Tutkijan

on mietittävä ja harkittava, kuinka hän voi säilyttää yksityisyyden suojan. Tällaisia keinoja voi olla esimerkiksi salanimien käyttö, paitsi yksilöistä niin myös instituutiosta tai paikkakunnasta. (Räsänen, Anttila & Melin 2004, 16-20)

Eettiset kysymykset eivät kuitenkaan liity vain tutkijan ja tutkittavan suhteeseen. Tutkijalla voi tulla houkutus käyttää muiden tekstiä omanaan ilman tarvittavia lähdemerkintöjä. Tätä kutsutaan plagioinniksi. Vaikka tutkija tekisikin asianmukaisen lähdemerkinnän, tutkijan on silti mietittävä missä menee raja sitaatin ja lainauksen välillä. Myös houkutus tehdä lainauksia toisen lähteen kautta saattaa olla suuri. Mikä on tässä tilanteessa hyväksyttävää ja mikä tuomittavaa? Laajassa tutkimuksessa tutkija voi käyttää tutkimusapulaisia jotka laativat referaatteja lähdemateriaalista. Näin tutkija voi viitata lähteeseen, jota hän ei ole koskaan nähnyt. Tätä pidetään kuitenkin normaalina tutkimuksen tekemiseen liittyvänä toimintana. Toisaalta monen tutkijan etiikkaan kuuluu se, että he viittaavat vain lähteisiin jotka ovat henkilökotaisesti lukee neet. (Räsänen, Anttila & Melin 2004,21)

5.7 Tutkimuksen laatu ja luotettavuus.

Tutkimuksen laadukkuutta voi parantaa parhaiten niin, että ennen haastatteluja tehdään hyvä haastattelurunko. On myös hyödyksi, että ennalta mietitään keinoja millä teemoja voidaan syventää ja minkälaisia lisäkysymyksiä voidaan esittää. Haastattelun aikana laatua voidaan parantaa varmistamalla, että tekninen välineistö on kunnossa. Haastattelututkimuksen laatu myös paranee, jos litterointi tehdään niin nopeasti kuin mahdollista ja jos haastattelijä ja litteroija on sama henkilö. Tässä tutkimuksessa litterointi aloitettiin seuraavan päivänä haastattelun tekemisestä, ja molemmissa prosessit teki sama henkilö. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 184-185)

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan luotettavuutta siinä mielessä, että ollaanko tutkimassa sitä mitä on tarkoitus tutkia. Validiteetin voi vielä jakaa sisäiseen- ja ulkoiseen validiteettiin. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa sitä, kuinka tutkimus on yleistettävissä ja jos, niin mihin ryhmiin. Ulkoiseen validiteettiin vaikuttaa vahvasti tutkimusasetelma ja otanta, joilla karsitaan validiteetin uhkia pois. Sisäinen validiteetti tarkoittaa tutkimuksen omaa luotettavuutta. Sisäistä validiteettia arvioidaan esimerkiksi sen perusteella, onko teoriat oikein valittu, onki mittarit muodostettu oikein tai ovatko käsit-

teet oikeita. Tärkeintä tutkimuksen validiteetin kannalta on hyvä asetelma, oikea käsitteen muodostaminen ja teorian johtaminen ja otanta. Näillä keinoilla voidaan varmistaa tutkimuksen validiteetti. Luotettavuutta vähentää esimerkiksi, jos vain osaa haastateltavista on haastateltu, tallenteiden kuuluvuus on huono tai jos litterointi on huonoa. (Metsämuuronen 2006, 55)

5.8 Aineiston analyysi

Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin jälkikäteen tekstimuotoon. Litterointi voidaan tehdä koko haastatteludialogista tai se voidaan tehdä valikoiden. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 138) Tässä tutkimuksessa koko haastatteludialogi litteroitiin. Tämän jälkeen aineistoa analysoitiin kielellisesti erilaisten tekstinjäsenystekniikoiden avulla. Monille tutkijoille aineiston analyysivaihe on kaikkein raskain ja eniten aikaa vievä osa-alue tutkimusprosessissa. Jos aineistoa on paljon, tutkija saattaa tarvita viikkoja aineiston läpikäymiseen. (Hirsijärvi & Hurme 2000, 135). Tässä tutkimuksessa aineistona oli kuitenkin vain yksi ryhmähaastattelu, joten haastattelun litteroiminen ja analysointi oli verraten mutkatonta ja aineiston pohjalta nousi tutkimuskysymyksen kannalta tärkeitä teemoja esille. Näiden asioiden nouseminen esille aineistosta oli myös odotettavissa jo ennen tutkimuksen tekoa. Näitä asioita olivat muun muassa haastatteluun osallistuneiden halu oppia suomen kieltä ja toivomus päästä työelämään.

Laadullisen aineiston analyysin pääpiirteitä on muun muassa se, että aineistoa analysoidaan "lähellä" aineistoa ja sen kontekstia. Tutkija myös käyttää päättelyä, joka on joko induktiivista tai abduktiivista. Induktiivisessa tutkimuksessa keskeisintä on aineistolähteisyys. Abduktiivisessa tutkimuksessa tutkijalla on valmiiksi teoreettisia ennako-oletuksia, joita pyritään todentamaan aineiston avulla. Tässä tutkimuksessa on käytetty induktiivista päättelyotetta, sillä ennen tutkimuksen alkua mitään hypoteesia ei oltu kehitetty.

Kvalitatiivisen analyysin tarkoittaa tiivistetysti näkökulmien ottamista ja aineiston tiivistämistä eri tavoin. Analyysissä käydään materiaali systemaattisesti läpi etsien sisällöllisiä tai rakenteellisia yhteneväisyyksiä ja eroja. Kvalitatiivisen aineiston analysoinnissa on tarkoituksena kiteyttää haastattelujen sisältöjä ja tarkastella keskeisten

seikkojen esiintymistä ja ilmentymistä tekstissä. Analysoidessa laadullista aineistoa tutkijan täytyy tiivistää aineistoa ja tutkia aineistoa suhteessa teoriaan, empiriaan ja omaan ajatteluunsa. Analysointia ohjaa näkökulma siihen ollaanko aineistossa kiinnostuttu perinteisesti sisällöstä vai keskitytäänkö enemmän ilmaisuun ja kielenkäyttöön. Tämä valinta ohjaa paljon sitä kuinka tarkasti haastattelu litteroidaan ja onko tekstimateriaalia tarpeen koodata ja kuinka tarkasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006) Kvalitatiivinen data on rikkaampaa kuin kvantitatiivinen data ja siitä on mahdollista saada irti monenlaisia tulkintoja. Toisaalta laadullisen analysoinnin menetelmät ovat jokseenkin omintakeisia, koska yleisiä analyysimenetelmiä ei ole olemassa toisin kuin kvantitatiivisen datan analysoinnissa (Räsänen 2004, 91-94.) Laadullisen tutkimuksen analysoinnissa voi miettiä diskurssianalyysin peruskysymyksiä, jotka ovat kuka sanoi, mitä sanoi, mitä tarkoitti, miksi sanoi, mihin pyrki ja kehen pyrki vaikuttamaan. (Metsämuuronen 2006, 247)

Aineistoa analysoidessa täytyy etsiä näkökulmia tutkimusongelmien ratkaisuun. Absoluuttista ratkaisua ei voida saavuttaa. Aineistoa pitää tutkia perusteellisesti, jotta saadaan selville mitä se sisältää ja millaisia perspektiivejä se tarjoaa tutkimusongelman ratkaisuun. Kaiken lähtökohtana analyysissa onkin tutkimusongelma ja tutkimuksen lähtökohdat täytyy olla selvät, jotta tutkijalle selviää oikeat näkökulmat tutkimusaineistosta. Tässä tutkimuksessa etsitään toistuvuutta ja teemoja, joita haastattelumateriaalista löytyy. On myös tärkeää karsia aineistosta sellaista tietoa joka ei ole tarpeellista tutkimuksessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006)

6 VASTAAJIEN KOKEMUKSET AVAIMET ONNISTUMISEEN -KOULUTUKSESTA

Haastattelun osallistuneet miehet olivat iältään 19-27 vuotiaita. Suomessa he kaikki ovat olleet noin 1-2 vuoden ajan. Pisimpään suomessa viettänyt haastateltava on ollut Suomessa noin kaksi vuotta, kun taas vähiten aikaa täällä viettänyt oli asunut Suomessa yhdeksän kuukautta. Heidän kaikkien syy Somaliasta lähtemiseen oli huono elämänlaatu ja epävakaut olot kotimaassa. He kaikki ovat tulleet Suomeen yksin.

Haastateltavista kolme koki, että on sopeutunut Suomeen hyvin noin vuoden aikana, jonka he ovat täällä viettäneet. Yksi haastateltava sanoi, että ei koe olevansa vielä sopeutunut elämään Suomessa, koska on viettänyt maassa vasta liian vähän aikaa. Yhden mielestä hän on jo sopeutunut hieman, mutta uskoo, että sopeutuu myös paremmin, kun oppii lisää suomen kieltä. Kaikki kokivat, että Suomessa saa hyvin apua ja tukea kotoutumiseen. Eniten sopeutumisessa Suomeen on auttanut Avaimet onnistumiseen -koulutus ja sen ohjaajat. Kaikki olivat myös sitä mieltä, että he ovat saaneet tukea sosiaalisista piireistä ja että heillä on Suomessa ystäviä, joilta saa apua ja tukea. Yksi haastateltavista kuvasi kotoutumistaan näin:

”Ennen kuin Avaimet onnistumiseen -koulutus alkoi, minä en tiennyt suomea, mutta tänään elämä on erilaista. Nyt puhun suomea vähän, minulla on kavereita Suomesta ja käyn joka päivä Gloriassa. Elämä on nyt parempi Suomessa.”

Kolme haastateltavista ei omien sanojensa mukaan ole kokenut ennakkoluuloja tai rasismia suomessa olleessaan. Kaksi kertoi, että he ovat ainakin nähneet ja kuulleet rassistisia huutoja ihmiseltä, joka on ollut alkoholin vaikutuksen alaisena. Hekin olivat kuitenkin sitä mieltä, että Suomessa on vain vähän ”huonoja ihmisiä” ja suurin osa suhtautuu heihin hyvin.

Haasteita joita haastateltavat ovat kokeneet Suomessa liittyivät paljon kieleen, Suomen ilmastoon ja erilaiseen kulttuuriin suomalaisten ja somalialaisten välillä. Yksi haastateltavissa kertoi, että Suomessa on erilaisia sääntöjä ja lakeja verrattuna hei-

dän kotimaahansa. Myös Suomen ilmasto varsinkin talvella on ollut yllätys ja asia mihin on ollut vaikea sopeutua. He kertoivat, että talvella on vaikeaa, kun aurinkoa ei ole paljon näkyvissä ja on koko ajan pimeää. Myös kylmyys oli asia mihin oli vaikea sopeutua. Yksi haastateltava kuvasi asiaa näin

”Ei yhtään lämpöä, minun kotimaassani on paljon lämpöä ja aurinkoa. Suomessa ei ole aurinkoa”

Suomen kielessä vaikeaksi koettiin erityisesti kielioppi. Kaksi haastateltavista koki, että ovat opiskelleet vain vähän aikaa suomea ja on vaikeaa muistaa erilaisia sanamuotoja ja merkityksiä. Kaikki haastateltavat kertoivat kuitenkin, että tämän koulutuksen aika he ovat oppineet hyvin suomea ja että ovat edistyneet suomen kielessä. Yksi haastatteluun osallistunut kertoi, että suomen kieli ei ole vaikeaa oppia:

”Ei ole vaikeaa. Kun tekee paljon opiskelua sitten löytää paljon onnistumisia”.

Kolme haastateltavista kertoi, että suomalainen ja somalialainen kulttuuri eroavat paljon toisistaan. Yksi ei osannut sanoa ja yksi oli sitä mieltä, että kaikki ihmiset ovat yksilöitä ja molemmissa kulttuureissa on erilaisia ihmisiä.

”Kaikki ihmiset ovat erilaisia, mutta Suomi ja Somalia ihan sama. Mutta kaikki ihmiset eivät ole samanlaisia”

He, joiden mukaan kulttuureissa oli eroja, kertoivat erityisesti, että suomalaiset ovat hiljaisempia ja eivät puhu niin paljon. Yhden haastateltavan mukaan suomalainen puhuu vain silloin kun asia on tärkeä. Yksi kuvaa eroja näin:

”Jos kymmenen somalialaista ihmistä on ulkona tai kävelemässä, kuuluu paljon ääniä ja kun menee katsomaan, on paljon ihmisiä. Jos on 200 suomalaista ihmistä ei kuulu mitään, mutta kun katsoo, on paljon ihmisiä”

Suurimmat syyt Avaimet onnistumiseen -koulutukseen hakeutumiselle olivat, että he toivoivat koulutuksen auttavan heitä oppimaan suomen kieltä, kulttuuria ja uskoivat

koulutuksen auttavan heitä löytämään suunnan tulevaisuudelleen. Kolme haastateltavista oli kuullut koulutuksesta ystäviltään. Kaksi oli saanut tiedon sosiaalitoimistosta. Yksi haastateltavista toi esille sen, että hän oli ollut toisessa koulutuksessa ennen Avaimet onnistumiseen -koulutusta, ja piti parempana nykyistä koulutustaan, jossa on enemmän opetuspäiviä ja opetusta on määrällisesti enemmän.

”Avaimet onnistumiseen -koulutuksessa on neljä päivää koulua. Edellisessä koulutuksessa vain kaksi päivää ja lyhyt aika. Kun koulu loppuu, on tylsää, ei mitään tekemistä. Täällä lähdän aamulla ja menen kotiin ehkä kello kaksi ja neljä päivää. Tosi hyvä koulu”

Neljän haastatteluun osallistuneen miehen mielestä heidän toiveensa ja odotuksensa olivat täyttyneet koulutuksen aikana. He ovat oppineet kieltä, saaneet uusia ystäviä ja oppineet tuntemaan suomalaista kulttuuria, yhteiskuntaa ja Jyväskylän ympäristöä. Lisäksi he kertoivat, että ovat saaneet uusia ideoita ja tekemistä vapaa-ajalleen. Näin yksi vastaajista kertoi:

”Avaimet onnistumiseen -koulutus on avain joka voi avata jokaisen oven. Jos minä olen uusi ja minä en osaa mennä johonkin esimerkiksi museoon, Avaimet onnistumiseen -koulutuksen kautta olen oppinut miten voin mennä ja mitä tehdä siellä.”

Yhden vastaajan mielestä kaikki hänen toiveensa ja tavoitteensa eivät ole ainakaan vielä täyttyneet. Hänenkin mielestään koulutus oli tuonut jo hyviä asioita, mutta koska koulutus oli vasta hieman yli puolen välin, on liian aikaista arvioida vielä koulutuksen onnistumista hänen kohdallaan.

”Menen portaita pikkuhiljaa ylöspäin, olen jo saanut onnistumisia ja joka päivä ei ole samanlainen ”

Motivaatitonsa haastateltavat kuvasivat ihan hyväksi ja varsinkin kaksi vastaajaa kertoi kuinka he opiskelevat paljon myös kotona ja he haluavat oppia nopeasti ja paljon. He ovat oman tuntemuksen mukaan pystyneet sitoutumaan kurssiin hyvin ja mo-

tivaatioon on vaikuttanut positiivisesti onnistumisen kokemukset, tunne siitä, että ohjaajat haluavat auttaa ja vertaistuki.

Koulutuksen pituus ja laajuus oli kaikkien mielestä tällä hetkellä riittävä, ainoastaan yksi kertoi, että nykyinen on hyvä mutta, jos olisi lisätunteja, niin se olisi vielä parempi. Kysyttäessä, mitä he haluaisivat kurssiin lisää, kaikkien vastaus on suomen kieli. Erityisesti kielioppiin lisäpanostusta toivoi kolme vastaajaa. Yksi vastaajista toivoi musiikkia tai muita taideaineita lisää.

Ryhmähengestä vastaajat kertoivat, että se on koulussa hyvä, mutta koulun ulkopuolella he eivät ole paljon tekemisissä toistensa kanssa. Vaikka kaikki aiemmin kertoivatkin saaneensa uusia ystäviä koulutuksen aikana, he kuitenkin kertoivat, että ovat suhteellisen vähän tekemisissä koulun ulkopuolella. Omista sosiaalisista piireistään he kertoivat, että viettävät suurimman osan vapaa-ajastaan muiden somalitaustaisten maahanmuuttajien kanssa. Kaksi vastaajaa kertoi, että heillä on myös ystäviä tai tuttavuuksia kantasuomalaisissa tai muissa etnisissä ryhmissä.

”Ryhmä on hyvä koulussa, mutta jos näkee koulun ulkopuolella ei jutella paljon, vain ”Hei, mitä kuuluu?” ”

Kaikki vastaajat olivat tyytyväisiä opettajiin ja heidän opetukseensa. Kun kysyin, mitä opettajat voisivat parantaa, ei kukaan vastaajista keksinyt mitään parannusehdotuksia. Hyviksi puoleksi kerrottiin, että jokainen opettaja on ammattitaitoinen omilla tunteillaan ja että opettajat osaavat selittää hyvin asioita eikä hermostu, vaikka jotakin asiaa ei heti ymmärtäisikään.

”Jos opettaja opettaa, mutta minä en ymmärrä opettaja selittää uudelleen, ei hermostu ikinä.”

Vastaajat myös kokivat, että opettajat välittävät heistä. Heidän mielestään oli myös hyvä, että eri tasoille suomen puhujille oli omat ryhmänsä. Kaikki vastaajat olivat myös sitä mieltä, että heidän palautettaan ja toiveitansa on kuunneltu koulutuksen aikana.

Koulutuksen jälkeen kaikilla vastaajilla oli suunnitelmissa jatkaa vielä opiskelua Suomessa ja Jyväskylässä. Kaikki kertoivat, että he haluavat oppia suomen kielen niin, että he voivat tehdä töitä Suomessa. Kenelläkään heistä ei ollut vielä varmaa se, missä he jatkavat opiskelua, mutta yksi vastaajista kertoi haluavansa löytää työharjoittelua tai työkokeilupaikan syksyllä. Heidän pitkän tähtäimen tavoitteensa oli jäädä Suomeen ja saada työpaikka täältä.

7 HAASTATTELUAINEISTON ANALYSOINTI

Haastattelumateriaalia analysoidessa tuli esille vastaajien kokemia vaikeuksia Suomeen kotoutumisessa. Näitä teemoja olivat vahvimmin kieli, ilmasto ja kulttuuri. Nämä vaikeudet on yleisiä maahanmuuttajilla ja samat teemat ovat tulleet esille monissa aiemmissa tutkimuksissa. Muun muassa Pentikäisen (2005, 157) tutkimuksen mukaan juuri nämä kolme teemaa ovat vaikeita Somaliasta tulleille pakolaisille.

Aineistosta nousi vahvimmin esille se, että vastaajat kokivat kielitaidon olevan heille kaikkein tärkeimmässä asemassa auttamassa Suomeen kotoutumisessa. Vastaajien mielestä suurin hyöty mitä he ovat saaneet koulutuksesta on heidän parantunut suomen kielen taitonsa. Toisaalta myös se on asia, jota monet vastaajista pitävät vaikeana. Somalinkielisillä on suurempia vaikeuksia suomen kielen taidon kanssa kuin esimerkiksi viroa, venäjää ja vietnamia puhuvilla. (Pälli & Latomaa 1997) Kielitaidon merkitystä maahanmuuttajien elämässä pidetään todella tärkeänä. Kielitaitoa pidetään jopa maahanmuuttajan hyvinvoinnin edellytyksenä. Kielitaito vaikuttaa koulutusmahdollisuuksiin, työllistymiseen, palvelujen käyttöön ja yhteyksiin valtaväestön kanssa. (Pohjanpää, Paananen & Nieminen 2003).

Varsinkin Somalialaisten maahanmuuttajien kotoutumisessa kielitaidon parantaminen on tärkeää, sillä Somalialaisten maahanmuuttajien kodit ovat yleensä yksikielisiä. Tilastokeskuksen (2005) mukaan 80 prosenttia somalien kodeista on yksikielisiä ja ainoa puhuttu kieli on somali. Näin oli myös kaikkien tutkimuksessa haastateltujen vastaajien kodeissa. Tämän ja heikon koulutustaustan takia myös englanninkieli oli vastaajilla heikkoa. Työelämässä olevista maahanmuuttajista noin 60 prosenttia tarvitsee suomen kieltä. Somalitaustaisista maahanmuuttajista vain 7 prosenttia on voinut hyödyntää omaa äidinkieltään työelämässä. (Tilastokeskus 2005) Maahanmuuttajille on yleisesti tarjolla etnospesifisiä töitä, mutta somalitaustaisilla nämä työt ovat kuitenkin vähissä.

Jokainen vastaaja kokee, että on kehittynyt suomen kielessä koulutuksen aikana. Kuitenkin eri henkilöiden välillä oli aika suuriakin eroja, siinä kuinka hyvin he puhuivat, kirjoittivat ja ymmärtivät suomea. Nämä erot saattavat johtua esimerkiksi eroista motivaatiossa, Suomessa vietetyssä ajassa, heidän erilaisista oppimisvalmiuksistaan

ja heidän suomen kielen oppimisestaan koulutuksen ulkopuolella. Mitä aktiivisemmin maahanmuuttaja on mukana verkostoissa, joissa puhutaan suomea, sitä nopeammin ja monipuolisemmin hän oppii suomea. Tilastokeskuksen tutkimuksen (2005) mukaan somalitaustaisista maahanmuuttajista hieman yli puolella on suomalainen ystävä tai ystäviä. Kolmannes somaleista oli mukana maahanmuuttajien omissa harrasteryhmissä. Tutkimuksen mukaan somalialaiset viettävät vapaa-aikaa lähinnä muiden somalinkielisten kanssa, mikä hidastaa suomen kielen oppimista.

Tässä haastattelussakin tuli esille se, että kielitaito paranee, jos arjessakin on sosiaalisia yhteisöjä, missä puhutaan suomea. Yksi vastaajista, joka kertoi käyvänsä joka päivä Monikulttuurisuuskeskus Gloriassa, oli myös kaikkein edistynein suomen kielessä. Myös toinen vastaaja, joka kertoi viettävänsä aikaa suomalaisten kanssa, on edistynyt nopeasti suomen kielen opinnoissaan. Myös Opetushallitus (2011) korostaa oppimaan oppimista, itsenäisen opiskelun merkitystä ja jatkuvan kielitaidon kehittämistä. Haastatteluissa tuli esille samoja teemoja kuin Salmelan tutkimuksessa (2012), jossa tutkittiin maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Salmelan tutkimuksen keskeisimpiä asioita oli suomen kielen vaikeus. Kielitaito koettiin välttämättömäksi, jotta voi saada työtä ja toisaalta pärjätä työpaikalla.

Haastattelun aineistoa analysoidessa selviää, että haastatteluun osallistuneet opiskelijat kokevat koulutuksen auttaneen heitä myös muilla tavoin kuin kieliopinnoissa. He ovat saaneet uusia ystäviä, oppineet Suomalaista kulttuuria ja oppineet kulkemaan Jyväskylän ympäristössä. Kaikki vastaajista on myös tyytyväisiä ohjaajien tarjoamaan opetukseen ja tukeen. Vaikka kaikki vastaajat eivät tunne vielä kotoutuneensa Suomeen, on Avaimet onnistumiseen -koulutus edistänyt prosessia monien eri osa-alueiden suhteen.

Analyysissä tuli ilmi, että kaikki kokevat työelämän tulevaisuudessa tärkeäksi tavoitteekseen. Yksi tärkeimmistä syistä hakeutua koulutukseen oli toive siitä, että se antaa heidän tulevaisuudelleen suuntaa ja johtaa työelämään. Somalialisilla on yleensä ollut vaikea tilanne Suomen työelämämarkkinoilla. Esimerkiksi Tilastokeskuksen (2005) tutkimuksen mukaan vain 17 prosenttia pääkaupunkiseudun nuorista somalitaustaisista maahanmuuttajista on vakaassa asemassa työelämässä. Yksi syy tähän

on se, että vaikka koulutustason erot kaventuvat Suomessa asuessa, silti Somalialaiset ovat keskimäärin heikosti koulutettuja. Vaikka Somaliassa olisikin suoritettu peruskoulu tai ylioppilastutkinto, se ei silti takaa suomalaisilla työmarkkinoilla kuin marginaalisen aseman. Työelämässä olevista somaleista noin 59 prosenttia työskentelee julkisella sektorilla. Julkinen sektori on siis erityisen suuri työllistäjä somalitaustaisille maahanmuuttajille. Suomalaisista palkansaajista julkisella sektorilla työskentelee neljännes. Tilastokeskuksen tutkimuksen päätulos on se, että pakolaiset, ja varsinkin somalialaiset, menestyvät huonosti suomalaisilla työmarkkinoilla. Suomalaisessa yhteiskunnassa ei ole pystytty hyödyntämään somalialaisten osaamista työmarkkinoilla, mikä voi johtua somalialaisia koskevista kielteisistä mielikuvista. (Juronen 2005, 78)

8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää mitä odotuksia ja toiveita somalitaustaisilla maahanmuuttajaopiskelijoilla on liittyen Avaimet onnistumiseen -koulutukseen. Lisäksi haluttiin selvittää, miten he ovat omasta mielestään hyötynet koulutuksesta ja kuinka kotoutuminen Suomeen on sujunut. Haastattelun aikana tuli kuitenkin esille myös muita heidän kotoutumiseen liittyviä seikkoja.

Tutkimustuloksia analysoidessa esiin tulleet seikat ja teemat ovat hyvin linjassa alkuperäisten tutkimuskysymysten kanssa. Haastattelumateriaalista saadaan selville, että haastatteluun osallistuneiden somalitaustaisten opiskelijoiden suurimmat odotukset koulutuksessa kohdistuvat kielitaidon oppimiseen, suomalaisen kulttuurin oppimiseen ja siihen, että he saavat selkeän suunnan elämälleen. Suurimmat hyödyt mitä he kokivat koulutuksesta saaneensa oli heidän suomen kielen taitonsa kehitys. Kotoutuminen Suomeen on sujunut varsin hyvin, vaikka erilaisia haasteita on ollut. Vastaajat ovat asuneet Suomessa vasta noin vuoden, joten on ymmärrettävää ja oletettavaa, että heidän kotoutumisensa on vielä kesken. Kotoutumisprosessi kestää aina oman aikansa ja sen kesto voi vaihdella paljon (Sisäministeriö 2016).

Kun tämän tutkimuksen tuloksia vertaa esimerkiksi Tuomisen & Valkosen tutkimukseen (2010), jossa he tutkivat maahanmuuttajanuorten kokemuksia Avaimet onnistumiseen -koulutuksesta, nähdään että tulokset tukevat toisiaan. Heidän tutkimuksessaan Avaimet onnistumiseen -koulutuksen katsottiin pääosin saavuttaneen tavoitteensa ja se on ollut nuorille maahanmuuttajille hyvin merkittävä. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanuoret saivat uusia ystäviä, rohkaistuneet suomen kielen puhumisessa ja saaneet harrastuksia vapaa-aikaan.

Tutkimuksen toteutus sujui pääpiirteittään niin kuin olin suunnitellut. Kriittisesti tarkastellen tutkimuksen arvoa, laatua ja luotettavuutta olisi kuitenkin voinut parantaa. Tutkimus toteutettiin verraten lyhyessä ajassa, noin kolmessa kuukaudessa. Panostamalla enemmän tieteelliseen teoriaan, tutkimusta olisi voinut paremmin verrata suhteessa jo aiemmin tutkittuun aineistoon. Myös tutkimuksen lähteitä ja niiden tuoreutta täytyy tarkastella kriittisesti.

Laadullisessa tutkimuksessa yksi tärkeimmistä asioista on haastattelujen suunnittelu ja toteutus. Alun perin haastattelut oli tarkoitus suorittaa viitenä erillisenä yksilöhaastatteluna. Metodi kuitenkin vaihtui yhteen ryhmähaastatteluun osin aikataulusyistä. Yksilöhaastattelun avulla olisi ehkä ollut mahdollista saada enemmän ja syvällisempää haastattelumateriaalia. Nyt jotkut haastateltavista vetäytyivät taka-alalle ja muutama vastaaja oli vahvasti esillä. Toisaalta ryhmähaastattelussa vastaajat pystyivät keskustelemaan ja jatkamaan toistensa ajatuksia. Myös haastattelutilanne on sellainen, jossa voisi aina toimia paremmin ja ammattimaisemmin. Kokeneen haastattelijan olisi varmasti ollut mahdollista saada haastattelutilanteesta enemmän irti. Eettinen kysymys haastateltavien identiteetin säilymisestä on myös seikka, johon täytyy suhtautua kriittisesti. Vaikka tutkimuksessa ei mainita nimiä, on kohderyhmä niin pieni että siitä saattaa olla mahdollista päätellä keitä haastatteluun osallistuneet henkilöt olivat.

Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että Avaimet onnistumiseen -koulutuksessa on jatkossa, jos mahdollista, keskityttävä ja panostettava vieläkin enemmän suomen kielen opiskeluun. Tavoitteena kotoutumiskoulutuksen kielen opetuksessa on antaa aikuiselle maahanmuuttajalle tarvittavat kielelliset valmiudet, jotta hän pystyy selviytymään jokapäiväisen elämän tilanteista (Pöyhönen, Tarnanen, Kylönen, Vehviläinen & Rynkänen 2009, 13).

Varsinkin vähäisen aiemman koulutuksen omaavat opiskelijat tarvitsevat tukea peruskielitaidon oppimiseen. Kielitaidon oppiminen mahdollistaa kotoutumisen vastaanottavaan yhteiskuntaan. Se mahdollistaa maahanmuuttajan tiedonsaannin, mataltaa kielimuuria ja edesauttaa maahanmuuttajan sosiaalista liikkuvuutta. (Valenta & Strabac 2011, 677)

He tarvitsevat myös joustavaa ja pitkäjänteistä opetusotetta ohjaajilta, sillä heidän oppimisvalmiudet ovat heikot verrattuna pidemmän koulutustaustan omaaviin. Vastaajien sitoutuminen koulutukseen oli vahva ja he olivat saaneet onnistumisen tunteita koulutuksessa, mikä vahvistaa heidän sisäistä motivaatiota oppia lisää suomen kieltä ja kulttuuria. Kotoutumiseen vaikuttaa ensisijaisesti maahanmuuttajan oma motivaatio (Sisäasiainministeriö 2012) ja on tärkeää, että opiskelijoiden motivaatio on korkealla.

Kielitaitoon vaikuttaa myös omat sosiaaliset yhteisöt ja näissä yhteisöissä puhutut kielet. Olisi hyödyllistä, jos koulutuksen sisällä saataisiin luotua opiskelijoille erilaisia sosiaalisia verkostoja, joissa he viettäisivät aikaa kantasuomalaisten ja muiden etnisten ryhmien kanssa. Koulutuksen yhtenä osana on ympäristö tutuksi, missä tutustutaan Jyväskylään, sen harrastemahdollisuuksiin ja annetaan menovinkkejä erilaisista tapahtumista ja mahdollisuuksista osallistua. Jos somalitaustaisia opiskelijoita saataisiin vielä rohkaistua osallistumaan mahdollisimman monipuolisesti erilaisiin vapaaajan toimintoihin, se parantaisi ja nopeuttaisi monipuolisesti heidän kotoutumisprosessiaan.

Haastatteluun osallistujat olivat kuitenkin tällä hetkellä pääsääntöisesti tyytyväisiä koulutukseen, sen sisältöön ja laajuuteen. He kertoivat, että se on vaikuttanut suuresti heidän kotoutumiseen ja elämään Suomessa. Kaikilla oli selvät suunnitelmat koulutuksen jälkeiseen vaiheeseen elämässä. Ilman tätä koulutusta monet heistä saattaisivat olla vaikeammassa tilanteessa ilman suuntaa. Ehkä koulutuksen tärkein anti siihen opiskelijoille on, että se takaa heille hyvät eväät jatkoa ajatellen ja koulutus antaa uutta suuntaa ja merkitystä heidän uudelle elämälleen Suomessa.

LÄHTEET

Berry, John. 2005. Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations* 29 (2005) 697–712

<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic551691.files/Berry.pdf>. Viitattu 3.4.2016.

Forsander, Annika, Ekholm, Elina. 2001. Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa: Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Toim. Forsander, Annika, Ekholm, Elina, Hautaniemi, P. Palmenia-kustannus. Helsinki.

Hautaniemi, Petri. 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa: Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Toim. Forsander, Annika, Ekholm, Elina, Hautaniemi, P. Palmenia-kustannus. Helsinki.

Heikkilä, Riie. 2008. Puhuva ryhmä. Esimerkkitapaus ryhmähaastattelun käytöstä sosiaalitieteellisessä tutkimusasetelmassa. *Sosiologia* 47(4)

Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 1985. Teemahaastattelu. 3.painos. Kyriiri Oy, Helsinki.

Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2000. Tutkimushaastattelu- teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.

Holmsted, Leila-Annina. Monikulttuurisuus ja vuorovaikutus. 2014. Jyväskylän yliopisto.

Juronen, Tuula. 2005. Työ on kahden kauppa- maahanmuuttajien työmarkkina- aseman ongelmia. Teoksessa: Maahanmuuttajien elämää suomessa. Tilastokeskus. Edita prima Oy. Helsinki.

Jyväskylän kaupunki. (www.jyvaskyla.fi/ajankohtaista/turvapaikanhakijat). Viitattu 3.2.2016

Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli. 2013. Monikulttuurinen ohjaus ja neuvontatyö. PS-Kustannus. Jyväskylä.

Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriön palvelu. Viitattu 2.3.2016.

Kotouttaminen.fi. Työ- ja elinkeinoministeriö.

http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/lainsaadanto/laki_kotoutumisen_edistamisesta. 2016. Viitattu: 4.4.2016

Liebkind, Karmela. 2000. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus.

Luukkonen, Johanna. KOHTI VOIMAANTUMISTA -Maahanmuuttajanaisten elämänhallinnan vahvistaminen voimaantumisteorian näkökulmasta. 2012. Pro-gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Paananen, Seppo. 2005. Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Tilastokeskus. Helsinki.

Mannila, Outi & Kuitunen, Jorma. 2015. Kuin kotonaan Suomessa. Aikamedia. 2015.

Metsämuuronen, Jari. 2008. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski.

Oberg, Kalervo. 1960. Cultural shock: Adjustment to New Cultural Environments. Practical Anthropology.

Opetushallitus 2001. Suositus aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta.

Pentikäinen, Marja. 2005. loputon matka- Vietnamilaisien ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta. Työministeriö. Hakapaino Oy. Helsinki

Pietilä, Irja. 2013. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen oppimisprosessina. Teoksessa Monikulttuurinen ohjaus ja neuvontatyö. PS-Kustannus. Jyväskylä

Pohjanpää, Kirsti, Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri. 2003. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Tilastokeskus.

Polkka. 2014. Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kansainvälisyys. Käsitteitä ja teoriaa. 26.2.2014. <http://www.polkka.info/kasitteet.html2014>.

Pälli, Pekka & Latomaa, Sirkka. 1997. Aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen taito. Maahanmuuttajakoulutuksen arviointia. Opetushallitus.

Pötsönen, Riikka & Välimaa, Raili. 1998. Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.

Pöyhönen, Sari, Tarnanen, Mirja, Kyllönen, Teija, Vehviläinen, Eeva-Maija & Rynkänen, Tatjana. 2009. Kielikoulutus maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Tavoitteet, toteutus ja hallinnollinen yhteistyö. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Rastas, Anna. 2005. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteissa. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2005. Haastattelu- tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) (2010) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Räsänen, Pekka, Anttila, Anu-Hanna, Melin, Harri. 2014. Tutkimusmenetelmien Pyörteissä- sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. PS-Kustannus. Jyväskylä.

Setlementtiliitto. <https://setlementti-fi.directo.fi/setlementtiliitto/setlementtiliitto/>. Viitattu 4.3.2016

Sisäasiainministeriö. 2009. Maahanmuuttajabarometri. Loppuraportti. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Sisäministeriö. 2016. Maahanmuutto. Kotoutuminen. <https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>. Viitattu 22.11.2016

Tuominen, Elina & Valkonen, Annika. 2010. Aviamet onnistumiseen- projekti maahanmuuttajanuorten kokemana. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattiorkeakoulu

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2016. http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotouttamistyon_taustaa/kotouttamistyon_periaatteet. Viitattu 4.4.2016

Valenta, Marko & Strabac, Zan 2011. State-assisted integration, but not for all: Norwegian welfare services and labour migration from the new EU member states. *International Social Work* 54. 663-680.

Väänänen, Ari. 2009. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla. Esiselvitysraportti. Helsinki: Työterveyslaitos, Kuntoutussäätiö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

LIITTEET

Liite 1

Teemahaastattelun runko

1. Taustatiedot

- Ikä
- Kuinka pitkään Suomessa?
- Kielitaito
- Koulutustausta

2. Miten elämä Suomessa on sujunut?

- miten olet mielestäsi sopeutunut ja kotiutunut
- mitä haasteita Suomi asettaa maahanmuuttajille, mitä sinulta itseltäsi odotetaan
- millaisia ongelmia ja vaikeuksia koet elämässäsi
- oletko saanut apua, mistä? mikä on auttanut kotiutumisessa? Mikä on haitannut?
- millä keinoin olet yrittänyt selvitä vaikeuksista (kielikurssi, TE-keskus, sosiaaliviranomaiset, koulutus, ystävät/vertaisapu)

3. Avaimet onnistumiseen-koulutus

- miksi olet hakeutunut
- mistä sait tiedon
- millaisia odotuksia sinulla oli koulutuksen alussa koulutukselta
- oma osallistumisesi, sitoutuminen, mihin ryhmiin
- mitkä asiat motivoivat sinua osallistumaan ja jatkamaan ryhmässä
- mitä olet saanut: käytännön apu, kielitaito, tiedot suomalaisesta yhteiskunnasta, ystävät, työllistyminen...
- mitkä odotukset ja toiveet ja toiveet ovat toteutuneet ja mitkä eivät
- mitä mieltä olet koulutuksen riittävydestä (pituudesta) ja sisällön monipuolisuudesta ja tarpeellisuudesta
- mistä on koulutuksessa ollut eniten hyötyä
- millainen ryhmä mielestäsi on? yhtenäinen, jännitteitä, ristiriitoja...
- miten koulutuksessa otetaan huomioon erilaiset taustat, ryhmän heterogeenisuus
- Miten koulutuksessa pystytty ja pyritty hyödyntämään jo teillä olemassa olevaa osaamista, vahvuuksia
- mitä asioita toivoisit koulutukseen enemmän
- miten koet voivasi vaikuttaa koulutuksen sisältöön

4. Tulevaisuuden suunnitelmat Avaimet onnistumiseen-koulutuksen jälkeen. Mitä seuraavaksi?

5. Kysymyksiä/ajatuksia

